

פתרון בחינת הבגרות באזרחות

שתי יחידות לימוד

חורף 2015

מספר השאלון: 034114

מוגש על ידי:

שלומי סרגוסי

מורה לאזרחות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה אחת מבין השאלות 1-2.

שאלה מספר 1**סעיף א'****זיהוי:** הזכות שמימשו האמנים כשציירו את ציוריהם היא הזכות **לחופש ביטוי**.

הגדרה: הזכות לחופש ביטוי פירושה זכותו של אדם לבטא את עצמו – את דעותיו, אמונותיו, רגשותיו והעדפותיו, בפומבי ובכל דרך שיבחר – בדיבור, בכתב, באמצעים אמנותיים ועוד. חופש הביטוי הוא למעשה המימוש של חירות המחשבה והדעה, והוא הכרחי לקיום דמוקרטיה אמיתית המבוססת על דיון, החלפת דעות וביקורת על השלטון.

ביסוס מהקטע: "באמצעות הציורים הדגישו האמנים רעיונות חברתיים בדרך מקורית וחדשנית... הפכו את המקום לאתר תיירות..."

הסבר במילים שלי: אמני הרחוב הביעו את הרעיונות החברתיים בהם הם מאמינים בדרך של ציור על קירותיו של מבנה נטוש בניו-יורק. בעשותם כך מימשו האמנים את זכותם לחופש ביטוי, שכן הם הביעו את דעתם – הרעיונות החברתיים שלהם, באמצעים אמנותיים – בציורי קיר, ובפומבי – על הקירות של מבנה נטוש שהפך לאתר תיירות מבוקש ולכן אנשים רבים ראו זאת.

סעיף ב'**זיהוי:** הזכות שבית המשפט הגן עליה בפסיקתו היא **הזכות לקניין**.

הגדרה: הזכות לקניין היא זכותו של אדם לשמור רכוש שצבר ללא סכנה שרכושו יילקח ממנו. האדם יכול לעשות ברכוש כרצונו וליהנות ממנו. הקניין כולל כל רכוש פיזי וכן רכוש רוחני כגון יצירה מוסיקלית. במקרים מסוימים נפגעת זכות זו כאשר נאלצים למשל להפקיע שטח מידיו של אדם לצורך סלילת כביש, או פגיעה דרך גביית מיסים.

ביסוס מהקטע: "פסק השופט... כי המבנה שייך לבעליו, ולכן אישר השופט את הריסתו".

הסבר במילים שלי: זכותו של בעל המבנה הנטוש לעשות במבנה כרצונו – הוא נתן לאמנים להשתמש במבנה אולם הוא היחיד הקובע מה לעשות ברכושו. כאשר הוא החליט להרוס את המבנה הוא מימש את זכות הקניין שלו לעשות בו כרצונו ולכן בית המשפט דחה את פנייתו של קבוצת חובבי האמנות להרוס את המבנה.

שאלה מספר 2**סעיף א'****זיהוי:** סמכות הממשלה שבאה לידי ביטוי בהחלטה שהתקבלה היא **קביעת מדיניות וביצועה**.

הגדרה: קביעת מדיניות - הממשלה מרכזת בידיה עוצמה רבה משום שבסמכותה לעשות כל פעולה אשר אינה ניתנת ע"פ חוק לגוף אחר במדינה (סמכות שיוורית ע"פ ס' 32 לחוק היסוד). הממשלה אחראית על ניהול ענייני המדינה והיא עושה זאת על ידי הוצאה לפועל של מדיניות חברתית-כלכלית, מדיניות צבאית, דיפלומטיה ועוד.

ביסוס מהקטע: "משרד התחבורה החליט להעלות את מהירות הנסיעה... הממשלה אישרה את ההחלטה..."

הסבר במילים שלי: משרד התחבורה המהווה אחד ממשרדי הממשלה, החליט להעלות את מהירות הנסיעה בכביש 6. בעשותו כך הוציא המשרד לפועל מדיניות בתחום התחבורה והממשלה אף אישרה את מדיניות המשרד. ההחלטה על העלאת המהירות היא אם כן מימוש של הסמכות הניתנת לרשות המבצעת בקביעת מדיניות וביצועה.

סעיף ב'

זיהוי: הזכות שהשיפורים שיבוצעו בכביש מגנים עליה היא **הזכות לחיים ולביטחון**.

הגדרה: הזכות לחיים ולביטחון היא זכותו של אדם שלא להיות נתון לפגיעה בחייו או בגופו, וללא פחד מפני פגיעה אפשרית. על המדינה מוטלת החובה להגן על זכות זו, והביטוי לכך הוא בחוקי המדינה ובקיום מוסדות ביטחון. הזכות לחיים היא הזכות הראשונה במעלה והבסיסית ביותר, שכן אדם שאינו חי אינו יכול ליהנות משאר הזכויות.

ביסוס מהקטע: "בעקבות השיפור יעמוד הכביש בתקני הבטיחות המחמירים הדרושים כדי לאפשר נסיעה במהירות הגבוהה החדשה שאושרה".

הסבר במילים שלי: משרד התחבורה העלה את מהירות הנסיעה בכביש 6. העלאת המהירות יכולה לסכן את חייהם וביטחונם של הנוסעים בכביש ולכן ביקשה הממשלה לדאוג לשיפור התשתיות הכביש ולהעמיד אותו בתקני בטיחות מחמירים. בעשותו כך מילאה הממשלה את חובתה לדאוג לכך שאזרחי המדינה לא יהיו נתונים לפגיעה בחייהם או בגופם.

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על 4 שאלות:

שלוש מבין השאלות 3-7

ואחת מבין השאלות 8-9.

שאלה מספר 3

בהכרזת העצמאות הונחה התשתית הרעיונית לדמותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. ביטויים להיותה של מדינת ישראל מדינה דמוקרטית:

1. מחויבות להקמת שלטונות נבחרים – "עד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה...". מועצת העם ראתה את עצמה רק כמועצה זמנית עד אשר העם עצמו יבחר את נציגיו.
2. מימוש זכויות אדם ואזרח – "תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני לכל האזרחים ללא הבדל דת גזע ומין. תבטיח חופש דת, מצפון...". מועצת העם ראתה בחשיבות של הגנה על זכויות אדם כמתבקש במדינה דמוקרטית.

שאלה מספר 4

דרכים שבהן בא לידי ביטוי השסע הלאומי בישראל:

1. **הקצאת משאבים לא שוויונית במערכת החינוך** – מדיניות הקצאה לא שוויונית גרמה לכך שבמהלך השנים נוצרו פערים רבים בהישגים של תלמידים ערבים לעומת תלמידים יהודים. פערים אלו באים לידי ביטוי בנשירה מבתי ספר ובזכאות לתעודת בגרות.
2. **הקצאת משאבים לא שוויונית בתחום הרווחה** – תקציבי הרווחה המופנים ליישובים ערביים נמוך יותר מאלו המופנים ליישובים יהודיים, וגם מספר העובדים הסוציאליים בלשכות הרווחה נמוך יותר.
3. **יחס מפלה וגזעני מצד האוכלוסייה היהודית** – בא לידי ביטוי בהתנגדות למגורים של ערבים בשכונות יהודיות, בשימוש בביטויים גזעניים ועוד. חלק מהיהודים לא רואים בערבים שותפים במדינה ורואים את המדינה כמדינה ליהודים בלבד.

שאלה מספר 5

הן האזרחים, והן רשויות השלטון כפופים לחוק, אשר התקבל בדרך דמוקרטית ע"י רשות מחוקקת שנבחרה בבחירות דמוקרטיות. עיקרון זה מבטא את רעיון האמנה החברתית וההסכמיות בין האזרחים על מסגרת מדינית משותפת (כללי משחק) המחייבת את הכול לפעול לפי הכללים. לשלטון החוק שני מובנים:

- מובן פורמלי: קובע את הכללים שעל פיהם נחקק ונאכף החוק – החוק נחקק ע"י בית המחוקקים, קובע מה מותר ומה אסור, ואכיפתו צריכה להיות שווה.
- מובן מהותי: מתייחס לתוכן החוק ולמידת התאמתו לערכים דמוקרטיים כדוגמת פלורליזם וזכויות אדם.

שאלה מספר 6

תנאים למדינה ריבונית:

- אוכלוסייה** - כלל האנשים החיים במדינה ומקיימים בה שגרת חיים: אזרחים, תושבי קבע ותושבים זמניים. כל מדינה קובעת את התנאים לקבלת אזרחות.
- שלטון** - הגוף המנהל באמצעות מוסדותיו את ענייני המדינה. השלטון הוא בעל סמכות לכפות את מרותו על השטח ועל האוכלוסייה באמצעות חקיקה, קביעת מדיניות, ביצוע ושיפוט.

שאלה מספר 7

שני אמצעים המבטיחים את אי תלותה של הרשות השופטת:

1. **עקרון הסוביודיצה (מלטינית – "בדיון")** – איסור פרסום ועיסוק בפומבי בנושא הנדון בביהמ"ש. המטרה היא למנוע לחץ על השופטים מצד התקשורת ורשויות השלטון בנושאים הנדונים, כאשר עדיין לא ניתנה הפסיקה. עיקרון זה מתנגש עם הזכות לחופש ביטוי וזכות הציבור לדעת. האיזון שנקבע בחוק הוא שכלי תקשורת יכולים לפרסם מידע עובדתי, אולם בתנאי שהפרסום הוא בתום לב וללא נקיטת עמדה. בפועל, כמעט ולא אוכפים את הסעיף ועולה השאלה האם סעיף זה עדיין רלוונטי בימינו.

2. **אי יכולת לבטל פסקי דין שכבר ניתנו** – הכנסת אינה יכולה לבטל בחוק פס"ד באופן רטרואקטיבי. הכנסת יכולה לתקן את החוק, אולם התיקון לחוק לא ישנה את הפסיקה שכבר ניתנה אלא אך ורק פסיקה עתידית.

שאלה מספר 8

אחד מתפקידי הכנסת הוא לייצג את העם. הכנסת מייצגת את ציבור האזרחים כולו, ושיטת הבחירות היחסית-רשימתית תורמת לכך שהרכב הכנסת יהיה פלורליסטי, וכזה המביא את קולן של רוב הקבוצות במדינה. הכנסת מקדמת את האינטרסים של אותן הקבוצות ודואגת לכך שהן לא תיפגענה מהפעולות של הרשויות השונות.

שלטון העם פירושו שהמדינה קמה על ידי העם מתוך הסכמה הדדית (רעיון האמנה החברתית) ולמענו, ולכן העם הוא השליט ומקור כל הסמכות במדינה. העם כולל את כל אזרחי המדינה – הרוב והמיעוט. העם הוא השליט אולם בשל אילוצים שונים המדינה מנוהלת בפועל על ידי נציגים של העם.

תפקידה של הכנסת כמייצגת העם מבטא את עקרון שלטון העם בכך שהכנסת מייצגת את ציבור האזרחים כולו ומשמיעה את קולו. לאור העובדה שהדמוקרטיה המודרנית היא דמוקרטיה עקיפה, דמוקרטיה של נציגים, העם בוחר בנציגיו כדי שיקדמו את האינטרסים שלו ויגנו עליהם, ובכך הכנסת מממשת את עקרון שלטון העם.

שאלה מספר 9

עקרון הסובלנות - סובלנות פירושה היכולת לקבל את השונה ולנהוג בו בכבוד, גם אם קבלת דעותיו של השונה כרוכה בסבל עבורנו. הסובלנות נובעת מתוך ההכרה בזכותו של האדם לכבוד ובחירותו להיות שונה מאחרים, להאמין לחשוב ולנהוג ע"פ דרכו. קיומה של הסובלנות כערך בתוך המדינה והחברה מאפשרת את מימוש הפלורליזם.

עקרון הכרעת הרוב – במדינה דמוקרטית הכרעות מתקבלות בצורה של הכרעת רוב. בדרך זו מתקבלת החלטה על פי רוב מבין המשתתפים בהצבעה וכולם מחויבים לקבל אותה. הכרעת רוב במדינה דמוקרטית חייבת להביא בחשבון את זכויות המיעוט.

עקרון הכרעת הרוב תורם למימוש עקרון הסובלנות במדינה הדמוקרטית בכך שהוא מחייב התחשבות בזכויות מיעוט. ההבנה היא שיש לקבל את המיעוטים למרות השוני שלהם מאוכלוסיית הרוב ולנהוג בהם בכבוד, גם אם זה כרוך בסבל עבור אדם מסוים. הכרה זו בזכויות המיעוט מאפשרת לו להתקיים ולחיות על פי דרכו ומאפשרת את קיומה של חברה פלורליסטית.

פרק שלישי

הנבחרים נדרשו לענות על שתיים מבין השאלות 10-12.

שאלה מספר 10

חובות האדם כאזרח - חובות שיש לאדם רק במדינתו: חובת ציות לחוק, חובת תשלום מיסים, חובת שירות בצבא או בשירות אזרחי, חובת השתתפות פוליטית, וחובת נאמנות למדינה.
"אני ישראלי ויהודי, אני מציית לחוקי המדינה, משלם מיסים ומשרת במילואים".
אחד האזרחים אשר אינו יכול להתחתן ומוזכר בקטע טוען שהוא ממלא את חובותיו כאזרח במדינה. בדבריו הוא מתאר בדיקת את חובותיו של אזרח במדינה דמוקרטית אשר תוארו לעיל – ציות לחוקי המדינה, תשלום מיסים ושירות בצבא.

שאלה מספר 11

השסע הדתי-חילוני: בחברה היהודית בישראל קיימת מערכת משותפת של ערכים, סמלים ומנהגים השאובים מן הדת ומהמסורת היהודית. עם זאת, למרות קיומו של בסיס משותף זה, קיימות בחברה הישראלית גישות שונות בנוגע לאופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, ובנוגע למערכת היחסים בין דת ומדינה בישראל. גישות אלה מעוררות מחלוקות בחברה הישראלית היהודית לגבי אופייה הרצוי של המדינה ומקומה של הדת במדינה – חקיקה דתית ואופיו של המרחב הציבורי. קיימות תחושות של זרות, ניכור ואף איבה בין הקבוצות השונות.
בקטע נאמר ש: "היא אינה נחשבת ליהודיה, ולכן נמנע מאתנו להינשא במולדתי... גם יהודים שיכולים להינשא ברבנות דורשים לאפשר בחוק דרכים אחרות להתחתן בישראל".

יהודים במדינת ישראל יכולים להתחתן תחת הרבנות ועל פי הזרם האורתודוקסי בלבד. הכותב מביא כדוגמה אדם אשר ממלא את חובותיו וזכויותיו אולם לא יכול להתחתן בישראל משום שבת זוגו אינה יהודייה. הכותב טוען עוד שגם אנשים שיכולים להינשא ברבנות מבקשים שיהיו דרכים נוספות להתחתן בישראל. בדברים אלו מביא הכותב לידי ביטוי את השסע הדתי-חילוני בכל הקשור לוויכוח על שילוב חקיקה דתית במערכת החוקים של מדינת ישראל, הכרה בזרמים לא אורתודוקסיים והכרה בנישואים שלא על פי ההלכה. לדעתו יש ליצור מנגנון אשר יאפשר לקבל את היהדות הדתית והחילונית לגווניה מבלי לפגוע בצביון היהודי ובצביון הדמוקרטי-פלורליסטי של המדינה.

שאלה מספר 12

גישת מדינת העם היהודי - גישה זו מדגישה את היותה של המדינה מדינתם של כל היהודים - אלה החיים בארץ ואלה החיים בתפוצות. המדינה מהווה מוקד הזדהות לאומית ורגשית ליהודים החיים בתפוצות איתם היא מטפחת קשר. עצם היותה מדינת העם היהודי בא לידי ביטוי בסמלים, במוסדות היהודיים ובחקיקה היהודית. גישה זו היא ציונית ודמוקרטית.

"אני סבור שלמדינת ישראל צריך להיות עניין מובהק בשימור הקשר של יהודים אלה לעם ולמדינת ישראל"

הכותב תומך בגישת העם היהודי וחושב שמדינת ישראל צריכה להיות מדינתם של כל היהודים בעולם. הוא חושב שהמדינה צריכה למצוא את הפתרונות כדי לקרב אליה את כל הזרמים והגישות הקיימים בעם היהודי ובמקרה זה בתחום דיני האישות. בנוסף, הכותב סבור שיש לעשות יותר כדי לסייע ליהודי ארצות הברית בשימור זהותם היהודית וזיקתם לישראל. בדבריו אלו מביא הכותב לידי ביטוי את כל מרכיביה של גישת העם היהודי.

פרק רביעי

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 16-19.

שאלה מספר 16

זיהוי: סוג הלאומיות שאותה מבקש לחזק יוזם ההצעה היא **לאומיות אתנית-תרבותית**.
הגדרה: לאומיות אתנית-תרבותית - הלאום מבוסס בעיקר (אבל לא רק) על יסודות משותפים שאינם פרי בחירה: מוצא, תרבות, שפה, מסורת, היסטוריה, ולעתים גם דת.
ביסוס מהקטע: "...על פי ההצעה יצוין גם תאריך הלידה העברי בכל רישיון נהיגה...בדרך זו יוזם ההצעה מבקש להוביל לחיזוק הזהות היהודית בישראל".
הסבר במילים שלי: בקטע מובאת הצעת חוק שמטרתה חיזוק הזהות היהודית על ידי ציון התאריך העברי ברישיונות נהיגה. תאריך עברי הוא מאפיין מובהק של לאומיות אתנית-תרבותית, שכן זהו יסוד תרבותי-היסטורי שאינו פרי בחירה.

שאלה מספר 17

זיהוי: הזכות של העיוורים ולקויי הראייה שבנק ישראל מאפשר את מימושה באמצעות השינויים היא **הזכות לשוויון**.
הגדרה: הזכות לשוויון היא זכותו של כל אדם לקבל יחס זהה לזה שמקבלים אחרים ללא הבדל דת, גזע ומין. זכות זו נובעת מכך שכל בני האדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם, ולכן אסור להפלות אותם. הזכות לשוויון באה לידי ביטוי במדינה דמוקרטית בכל הקשור לשוויון באכיפת החוק ושוויון בתוכנו של החוק – תוכן החוק חייב להיות שוויוני וכך גם האכיפה שלו.
ביסוס מהקטע: "שינויים אלה נועדו לשפר את יכולתם של עיוורים ולקויי ראייה להבחין בין השטרות השונים".
הסבר במילים שלי: הזכות לשוויון באה לידי ביטוי בקטע בכך שבנק ישראל ערך שינויים בעיצוב השטרות החדשים. שינויים אלו מאפשרים לעיוורים וללקויי ראייה להיות מסוגלים להבחין בין השטרות השונים כמו אזרחי המדינה הרואים. בדרך זו הופכת אוכלוסייה זו לשווה בזכותה להתנהל כלכלית בדיוק כמו כולם. אוכלוסייה זו תוכל כעת להיות עצמאית יותר ותוכל לממש בצורה שווה יותר את זכותה לחירות.

שאלה מספר 18

זיהוי: הגישה החברתית-כלכלית המשתקפת בהצעה של חברי הכנסת היא הגישה ה**סוציאל-דמוקרטית**.
הגדרה: הגישה הסוציאל-דמוקרטית מגיעה מהשקפת עולם המעמידה במרכז את אחריות החברה לפרטים החיים בה. המדינה מבקשת לצמצם פערים בחברה ולתת לאותם הפרטים את התנאים הדרושים למימוש עצמי כך שיהיה שוויון הזדמנויות אמתי (שוויון מהותי). המדינה עושה זאת ע"י מעורבות גדולה יותר

בכלכלה באמצעות מיסוי, סבסוד, הגדלת קצבאות, העדפה מתקנת, הגדלת ההוצאה הציבורית, והרחבת הזכויות החברתיות.

ביסוס מהקטע: "כמה חברי כנסת העלו הצעה לקבוע מתן זכויות חברתיות בחוק יסוד... לכן מבקשים אותם חברי כנסת שהמדינה תבטא את מחויבותה לרווחת תושביה..."

הסבר במילים שלי: כמה חברי כנסת מבקשים להעלות את הזכויות החברתיות למעמד חוקתי על מנת לדאוג לרווחת התושבים. בעשותם כך מביאים לידי ביטוי חברי הכנסת את הגישה הסוציאל-דמוקרטית – הם מבקשים להביא לידי ביטוי את מחויבות המדינה לפרטים החיים בה, לדאוג שיוענקו זכויות חברתיות ולאפשר בסופו של דבר את קיומה של חברה שוויונית יותר. הצעה זו תעלה את החשיבות של הזכויות החברתיות ותעמיד אותן בשורה אחת עם הזכויות העוסקות בחירות.

שאלה מספר 19

אני מתנגד לכך שרשויות השלטון יתערבו בנושא הודעות המועברות ברשתות החברתיות בעת מתיחות ביטחונית.

הנימוק הראשון שלי מתבסס על **חופש הביטוי במדינה דמוקרטית**. זכותו של כל אדם להביע דעתו בכל דרך שיבחר ובפומבי. העברת ההודעות ברשתות החברתיות מאפשרת לאזרחים במדינה להביע את דעתם בחופשיות. כמובן שיש לאפשר זאת כל עוד העברת ההודעות אינה פוגעת בביטחון המדינה אולם ניתן לראות שלאור העובדה שלא ניתן לדעת מה נכון ומה לא נכון בהודעות המועברות, לא ניתן באמת לעשות בהן שימוש העלול לפגוע במדינה.

הנימוק השני שלי מתבסס על **זכות הציבור לדעת**. זכות זו היא הזכות הכללית שמטרתה לאפשר לאזרח לצרוך, לקבל ולהחליף מידע בנושאים שונים ומגוונים, ככלי לגיבוש עמדות ודעות, והוא עושה זאת באמצעות קבלת מידע ממקורות שונים או דרישתו. באמצעות העברת הודעות האזרחים מחליפים בניהם מידע הדרוש להם לגיבוש עמדה ודעה. לעיתים השלטון מנסה להסתיר מהאזרחים מידע חיוני משיקולים זרים והעברת ההודעות בין האזרחים ברשתות החברתיות מונעת זו ממנו ומממשת את זכותם לדעת על הנעשה במדינה.